

סקירה על הזנת הבקר בעמק חפר בתשי"ד

הוועדה האזורית לעמק-חפר והשומרון פיר-סמה סקירה לקראת כינוס הבוקרים, ובה מרר-כזים הנתונים על ההזנה ב-9 משקים קיבוציים. לדעת מחבר הסקירה, ש. גבעון מקיבוץ העוגן, מייצגים תשעת המשקים את הטיפוסים האופייניים של האיזור כולו ואפשר אם כן ללמוד מפרטים אלה על כלל המשקים.

העדרים של המשקים המבוקרים מונים מ-40 עד 90 פרות ואחוז בני-הבקר (עגלים לבשר ועגלות) נע בממוצע בגבולות 90; ואלה הם המשקים שבוקרו: שדות-ים, רמת-הכובש, מעגן מיכאל, עין-החורש, כפר-גליקסון, מענית, עין-שמר, עין-כרמל והעוגן.

החומר שרוכז מוגש בצורת טבלאות אלה:

- טבלה 1. המספוא ל"ראש מבוגר".
- טבלה 2. תוצאות ההזנה.
- טבלה 3. המספוא לפרה.

המספרים שבטבלה 1 נתקבלו על יסוד הפיכת העדר כולו ל"ראשים מבוגרים" תוך נקיטת הכלל ששתי עגלות שוות בתצרוכתן לבהמה מבוגרת אחת. מטבלה זו אנו למדים שהכמות הממוצעת של מספוא לראש ולשנה היתה: 14.780 ק"ג מספוא ירוק ועסיסי, 1650 ק"ג שחת, 1280 ק"ג מזון מרוכז — ובס"ה 3300 יחידות מזון לראש מבוגר. סוגי המספוא היו: תלתן, אספסת, תירס, סלק, קליפות הדר, שונות (?), גפת-בירה, מרעה זרוע, מרעה טבעי ותחמיץ. המרעה הזרוע סיפק מכסימום — 650 יח"מ לראש (בשדות-ים) ומי-נימום של 190 יח"מ (בעין-כרמל). מהמרעה הטב-עי נהנו רק העדרים שבשדות-ים, במעגן מיכאל ובמענית וכמות היחידות לראש נעה בין 150 ל-200. בטבלה הזו צויין עוד אחוז ה"גודש" (או ההעברה על התקציב התיאורטי), והוא נע בין מינוס 2 (במעגן מיכאל) ופלוס 11,5 (בעין-החורש).

המספוא הירוק והעסיסי סיפק 46,8% מכלל התצרוכת והוא נצטרף מ-4 סוגים יסודיים. הסוג האחד — חצירים ירוקים למיניהם, סלק ואבטיחי מספוא, שקוצרים או אוספים אותם יומיום; חלקו של מספוא זה באספקה הגסה פוחת והולך בשנים

האחרונות ורק הסלק שומר עדיין על עמדה יציבה. הסוג השני — תוצרת לוואי, כגון קליפות הדרים וגפת-בירה, תופס מקום חשוב באספקה ורוב משקי האיזור נזקקים למספוא זה. הסוג השלישי — המרעה הזרוע — הפך לגורם נכבד בשנים האחרונות והוא מספק כ-15% מכלל האספקה או 1/3 ממנת המספוא הירוק והעסיסי; המגמה באיזור היא — להרחיב עוד את שטחי המרעה. לעומת זה הסוג הרביעי של המספוא הירוק והעסיסי — התחמיץ — קציצי כחורפי, מואבס בכמויות קטנות עדיין וחלקו במנה כולה (השנתית) נע בגבולות 7%. קיימת הנטייה להגביר את השימוש בתחמיץ ומתקבל הרושם שהמרעה הזרוע והתחמיץ יצמצמו וידחקו את המספוא הטרי, הקצור. כמות השחת שהאבסה במשקים המבוקרים נעה בין 1150 ק"ג ל-2550 ק"ג לראש מבוגר והממוצע של 9 המשקים — 1650 ק"ג — סיפק 18% מכלל התצרוכת. כמות המזון המרוכז הממוצעת היתה 1280 ק"ג וכיסתה 35% מהתצרוכת. עם הסיכום יוצא שהמספוא הגס סיפק 64,7% מהתצרוכת והמזון המרוכז — את השאר.

בטבלה 1 פורטה ההזנה ל"ראש מבוגר" ובטבלה 3 הובאו הנתונים על האספקה לפרה בלבד. אמנם אין מנהלים במשקים הנ"ל רשימות מיוחדות לפרות ולכן היה צורך לחשבן את אספקת הפרות על יסוד הנחות תיאורטיות לגבי המזון של העגלות. החשבון התבסס על ההנחה שבן-בקר (עגלה או עגל) אחד אכל במשך השנה 8500 ק"ג מספוא ירוק ועסיסי, 1000 ק"ג שחת ו-350 ק"ג מזון מרוכז. לאחר שהוחסר מהאספקה בכללותה לסוגיה השונים חלקו של עדר בני-הבקר (לפי המכסה שהוזכרה לעיל) ניתן לקבוע מה אכלה למעשה כל פרה בממוצע במשך השנה; ולפי חישובים אלה יצא שבממוצע לאיזור המבוקר אכלה הפרה: 13400 ק"ג מספוא ירוק ועסיסי, 1650 ק"ג שחת ו-1450 ק"ג מזון מרוכז. התנובה הממוצעת באיזור היתה 4200 ק"ג חלב. הובאה עוד בסקירה זו טבלה על הספק העבודה בעדרים המבוקרים, ולפיה יוצא שבממוצע

התנודה בכמויות החלב ליום עבודה היתה — מינימום 139 ק"ג (עין־כרמל) ומכסימום — 198 ק"ג (העוגן).
רוכז ע"י כ.

הושקעו 24,6 ימי עבודה לפרה (כולל גידול) וכמות החלב שנוצרה ביום עבודה אחד עמדה על 172 ק"ג. התנודה בימי עבודה לפרה נעה בין 20 (מעגן מיכראל) ל־33,2 (עין־הכרמל);

הערה לסקירה על ההזנה בעמק חפר

בשעה שהכמות השנתית של מספוא גס נעה סביב 5 טון לראש, הרי כיום כשמאביסים 15 טון ואף למעלה מזה — אין לסמוך הרבה על מספרים אלה, כשבאים להשוות משק אחד למשנהו. הרי יכול לקרות שבמשק האחד נתברכו עובדי הרפת בטביעת עין של תת־הערכה וההיפך פך מזה יכול היה להיות במשק השכן. ודי בתקלה זו כדי לפסול את מהימנות ההשוואות בין משק למשק; אולם קיימת גם צרה שניה, והיא — הערכת ערכו המזין של המספוא לסוגיו השונים ובעונות השונות של השנה. אינני משלה את עצמי — דיוקנות אובייקטיבית היא בלתי אפשרית במקרה זה, אבל החופש המוחלט שזר כים בו רושמי הרשימות של המזונות בהערכת הטיב, הרי הוא פותח פתח לכל מיני תמרונים, ומכאן התוצאה שבסוף השנה: במשק אחד העב־רה (או גודש) נכבדה מאוד ובמשק האחר בוצעה האבסת העדר תוך „שקידה” על גרעון הגון ביח"מ. ובכן מה תועיל ההשוואה של מס־פרים ש„נוצרו” בתנאים כה בלתי אחידים? את ענין המשקל האבסולוטי והמדויק של המס־פוא אפשר היה אמנם לקבוע אילו הונהגה השקילה, אבל אין לקוות שדבר זה יתגשם בתנאי המשק כיום.

ומהי הצעתי לתיקון הדברים? לדעתי רצוי הדבר לבטא את היקף וגודל סעיף האספקה הגסה בדונמים. בכל משק חקלאי יודעים בדיוק כמה דונמים נזרעו תלתן, כמה דונמים סלק וכ"ו וכ"ו. והערכת יעילות ההזנה ויחד עם זה יעילות ייצור המספוא יהיו צמודים לשטח. מובן שקיימים הבדלים גדולים ואף קיצוניים בין משק אחד למשנהו בכל הנוגע ליכולים לכל דונם של כל גידול וגידול, אבל אין זה גורע מסמכות אמת־המידה שנקטה לשם הש־

אין כל ספק, שחשיבות רבה נודעה לפגישות אזוריות של העובדים, ובאופן מיוחד רצוי הדיון בשאלות הזנת הבקר; הרי זהו הסעיף העיקרי בהוצאות הייצור של ענף הבקר, ובו בעיקר תלויים הרנטביליות והסיכויים להתקדמות. וזר כר אני שכבר בפגישות הארציות או האזוריות של עובדי הענף „בימים ההם” היו מתדיינים בשאלות האספקה וההזנה, וגם אז היו מגישים רשימות וסיכומים שונים שהתבססו על קילוגר־מים ויחידות מזון כפי שנרשמו בכל משק ומשק. התעוררו כבר אז אצלי ספקות, ובהמשך השנים אף גברו והלכו ספקות אלה, לגבי שיטות החישובים האלה; ומוקשה באופן מיוחד היה בעיני דבר ההשוואה בין משק אחד למשנהו והסקת מסקנות על יסוד חומר זה. ומהו בעצם היסוד לספקות אלה?

ענין מהימנות המספרים הנרשמים בכל הנזר גע למספוא הגס. כידוע רושמים את הכמויות של תלתן וכדומה בקילוגרמים או בטונים לא לפי שקילה אלא לפי אומדן, או יותר נכון לפי „מראה־עיניים”. ידועים גם הוויכוחים בין עובדי הרפת לבין עובדי המספוא ביחס להערכת מש־קל העגלה, האוטו או הטריילר. ולא יהיה זה מיותר לספר כאן על „מעשה שהיה” בשעת ב־קורי באחד המשקים בעמק יזרעאל. כשהוכנסה העגלה עם התלתן לרפת שאלתי את העובדים בכמה הם מעריכים מטען זה; נאמר לי — מש־קל המטען הזה הוא טון אחד. במקרה היו תחת ידי המאזניים של מבקר החלב והחלטתי לשקול את המטען כולו במנות, כפי שהוגשו וחולקו לפרות. התוצאה היתה — 750 ק"ג בס"ה.

אין להרבות במלים על המכשלה הזו שבאומ־דן לפי מראה־עיניים. ואם אף בשנים ההן הטעות בהערכת המשקל היתה מסלפת את המציאות,